

MAAILMA POPULAARSEIM OOPER «ESTONIA» LAVAL

15. oktoobril esietendub RAT «Estonias» Georges Bizet' ooper «Carmen» Arne Miku lavastuses, dirigeerib Eri Klas. Mitmed seekordse lavastuse osatäitjad on varem kaasa teinud kas «Estonia» 1963. aasta või «Vanemuise» 1969. aasta «Carmenis».

Kuidas näete seda ooperit täna?

IVO KUUSK (Don José):

«See, et kõik inimesed peavad ennast «Carmeni» suhtes asjatundjajaks, näitab, kui palju see ooper inimestele tähendab. Maailma populaarseim on ta täiesti õigustatult, arvan, et eelkõige oma lööva, väga ilusa ja juba esimesel kuulamisel meelde jääva muusika tõttu. «Carmeni» dramaturgia on ere, kõitev tänu põnevale sündmustikule. Kui seda võrrelda näiteks Verdiga, siis mulle tundub, et «Carmenis» on draama iseendast tugevam, muusika ja sündmustiku seos väga tihe. Kõik, mis laval toimub, on ka muusikas olemas, seetõttu nõuab töö «Carmeniga» suurt respekti, alati muusikast lähtumist. Arvatavasti seetõttu pole ka arusaamad sellest ooperist aja jookul muutunud.

«Estonias» oli «Carmen» vii-

mati 1963. aastal. See oli õnnelik hetk — nii Carmenit, José, Escamillo kui ka Micaela osatäitjad olid andekad noored inimesed. Täna peaaegu kõik osalistest tegid kaasa näiteks Urve Tauts, Hendrik Krumm, Illart Orav, Maarja Haamer. Siis polnud nende võimalused teada ja suur rõõm oli näha, et nad avasid ennast suurte meistritena. Kui kümnekond aastat hiljem tuli «Vanemuises» välja «Carmen», milles esimest korda laulsin don José, õnnestus õige palju ka koos Urve Tautsiga teha.

Kui võrrelda praegust tööd varem tehtuga, võib öelda, et nõudlikkus on küll suurenenud, aga küpsus on kaasa toonud ühe pahe — nimelt oleme teatud määral resigneerunud, me võtame rohkem oma kogemustest, ei tee niisuguse hasardi ja põlemisega nagu noorena. Vahel on väikeseks takistuseks ka see, et raske on endisest kontseptsioonist lahti öelda, mistõttu me ei liigu alati päris ühes suunas.

Carmeni roll on komplitseeritud. Kui näiteks Toscad võivad olla suhtelised sarnased,

siis Carmenit puhul on tegemist väga individualiseeritud osalahendusega, igaüks peab lähtuma iseendast. Tähtis on minu arvates rõhutada, et Carmenit tegudest ei kooru välja mitte tema pahelisus, vaid saatuse. Kõik selles ooperis on saatuse poolt ette määratud, ka don José traagiline lõpp. Don José on huvitav inimene ses mõttes, et ta pidevalt võitleb iseendaga, aga saatuse tuleb vahele algul Carmenit, siis Zuniga näol.»

MAARJA HAAMER (Micaela):

«See ooper on kõikide lemmik, tahame, et ta tuleks paremast parem. Kas see õnnestub, on veel vara öelda.

«Carmenil» on täiesti eriline koht «Estonia» ajaloo selles mõttes, et II vaatuse kvintett on ainus ansambel, mis meie laval 1963. aasta lavastuses on tulnud kordamisele.

Micaelat tegin esimest korda tudengina. Ei saa öelda, et ma oleksin näidelnud, ma läksin osasse kogu oma lapse- ja noorusega, mängisin tegelikult iseenast. Nüüd tunnetan ma sisemist liini võib-olla pare-

mini, aga Micaela osa tervikuna näeb teistsugune välja.

Kui ma praegu Urve Tautsi Carmenit vaatan, siis ma lihtsalt ei tunne teda enam ära. Enne oli ta Carmen noor ja särav, nooruse sirgjoonelise kirega. Nüüd avanes Urve Tauts hoopis teisest küljest. Ma näen, et kõik, mis ta teeb, tuleb ta sisemusest. Seda tuleks kõigil õppida.»

URVE TAUTS (Carmen):

«Ühtegi ooperit ei teata nii hästi kui «Carmenit», selle muusika on nii sügav, nii tihe, siin pole midagi üleaarust. Terve elu aeg on «Carmeni» mind häirinud, heas mõttes muusikat kuulen, kohe läheks. Olen vaadanud kõiki «Carmeni» etendusi, ka külalisetendusi. Seda on nii palju vaadatud ja mängitud, et muusika on üdini omaks saanud. Sellest hoolimata avastan ikka ja jälle midagi uut, helilooja paneb mind pidevalt mõtlema.

Carmeni osa on nii mitme-palgeline, ka muusika tunnetega läbi põimitud. Kõige raskemad on Carmenile II ja IV vaatuse, kuigi I vaatuse on tema visiitkaart. Carmen on sirgjooneline, kindla karakteriga, kuigi ta sisemuses kogu aeg käärib. Carmen ei mõtle kättemaksu peale, ta tahab vaid José maha rahustada, asjad selgeks rääkida. Carmen ei jäta kunagi asju pooleli.

Esimest korda tegin seda rolli «Estonias» Udo Väljaotsa lavastuses. Väljaots tegi tööd suure armastusega, aga sageli

võib-olla nokitses liigselt piisiasjade kallal ja ei näinud alati tervikut.

Täiendusi sain Ida Urbelilt «Vanemuises». Ta ütles alati: «Kui sul ei ole muusikat, ära tee midagi. Peab kuulama teose teksti, et see käiks siru seest läbi, siis ei ole ebamugavaid momente.» Nii Väljaotsal kui ka Urbelil olid saate teemad tegevustikus välja mängitud.

Tahaksin siinkohal meenutada Paul Mäge, tänu kellele me õppisime laval mõtlema, inimest tundma. Temaga olid pikad päevad, iga proovi järel ta analüüsis põhjalikult, nii et meil oli palju mõelda.

Nüüd teen siis kolmandat korda «Carmeni»; ooper saab omaseks, kui teha mitmes lavastuses. Arne Mikki näeb suurt plaani ja ka mõned uued väikesed pipraterad on sees. Tema ja minu kontseptsioon aga ei ühti veel täiesti. Tore oleks, kui asjad laabuksid kõik ühte punkti. Kui me vaidleme ja läheme üksteise vastu, siis pole see sugugi vihas. Vaidlemine on just hea, sest kui tekib mingi probleem ja seda proovis ei lahendata, siis ei saa etendust teha. Me kõik ju otsime kõige selgemat teed.

Õnn on see, et dirigendid arvestavad partituurimärkeid, arvestavad piano'isid, et me ei peaks forsseerima. See nõuab ka meilt märkidest kinnipidamist ja annab värvi. Muusika ju nii kisub, et lihtsalt ei saa ükskõikne olla.»

